

Balak – Did Hashem change his mind?

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל-בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

But God said to Balaam, "Do not go with them. You must not curse that people, for they are blessed."

וַיָּבֹא אֱלֹקִים אֶל-בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לָךְ אִתָּם וְאָר אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבַר אֵלַיךְ אִתּוֹ תַעֲשֶׂה:

That night God came to Balaam and said to him, "If these men have come to invite you, you may go with them. But whatever I command you, that you shall do."

Ohr Hachaim

אם לקרוא לך באו האנשים וגו'. צריך לדעת למה אמר דבריו בלשון ספק הממנו יפלא כל דבר. עוד למה הסכים ה' על יד הרשע ללכת לקלל שונאיהם של ישראל. עוד צריך לדעת למה חזר בו ה' מדעת ראשונה שעכב על ידו מתחלה מה סבר ולבסוף מה סבר

, "if the men simply came to call you, etc." Why did G'd describe the purpose of this delegation as in doubt, i.e. "if?" After all, G'd knew full well what was in the minds of these delegates? A more difficult question is why G'd consented that Bileam go on an errand the purpose of which was for him to curse Israel? Why, in the process, did G'd appear to reverse Himself seeing He had told Bileam previously not to go with Balak's delegates nor to curse that people? How had conditions changed since the arrival of the first set of emissaries so that G'd's decision now would not be viewed as a reversal of His previous decision?

ונראה כי במה שלפנינו היו לפני ה' ב' דרכים ובכל אחד מהם יש בו מיחוש בלתי הגון, הא' אם יסכים ה' על הליכתו יחשבו העמים ההם שרשותו ביד עצמו ולא ידעו ששלשלת הכלב ביד בעליו ואינו יכול עשות ככל אשר יחפוץ, וה' רצה שיוודע לעיני העמים שאין בלעם ברשות עצמו להרע למי שאין ה' חפץ ברעתו, ואם לא יניחהו ללכת יכנס במיחוש אחר כי יאמר בלעם שהוא ירא ממנו ח"ו לשולחו ולזה מונעו מלכת, אשר על כן נתחכם ה' וסלק ב' המיחושים בדרך נכון, בתחלה אמר אליו לא תלך וגו' שבזה הראה לעמים כי אין הכלב רע ברשות עצמו, גם נתחכם ה' בזה לשלם לו שכרו שהקדים לומר לשלוחי בלק כי אינו ברשות עצמו, ומה שכר נתן לו שידע ה' את אשר תקראנה אותו בהליכה זו שמלבד שלא תהיה לו תועלת דכתיב (כד יא) אמרתי כבד אכבדך והנה מנערך ה' מכבוד מלבד זה עוד לו שתסובבהו הליכה זו לנפול בחרב דכתיב (לא ח) ואת בלעם וגו' הרגו בחרב כשהלך לקבל שכרו על עצתו שנתן להם בהליכתו, לזה מנעו ה' מרדת שחת בשכר דבריו ואמר לו לא תלך עמהם כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וזה נוסף על גדר הכבוד שעשה לו בהדרגת השרים כמו שכתבנו למעלה:

It appears from what the Torah reports that G'd could have dealt with this request in one of two ways. Each one of these ways contained the appearance of His being unfair in some way. If G'd were to agree to Bileam going on such a mission, the nations of the world would conclude that Bileam was totally free to make his own decisions in the matter, and they would not appreciate that just as the master controls the line by which his dog is tied so G'd pulled the strings limiting Bileam's freedom of action. It was important to G'd to demonstrate to the world at large that Bileam was unable to cause harm to anyone whom G'd did not want to be harmed. On the other hand, if G'd refused to let Bileam go altogether Bileam would conclude that G'd Himself was afraid of what Bileam would be

able to do once he got to Moav, i.e. that G'd was afraid of Bileam! As a result of these two considerations G'd was very clever in resolving both possible misunderstandings. He first told Bileam "לא תלך", "you must not go." In this way He had shown the world that the wicked dog Bileam was not at liberty to cause havoc wherever and whenever he wanted to. He also paid Bileam the reward due to him for having explained to Balak's emissaries that he was not at liberty to disobey G'd. The reward that G'd gave Bileam was related to G'd's foreknowledge that in the end Bileam would go to Moav with the next set of delegates. This was something that would not be to his advantage, as we know from Balak's own remarks in 24,11 that G'd had prevented Bileam from receiving the honour Balak had intended to bestow upon him. However, his very trip would lead to his being killed by the sword as we know from 31,8. Bileam was caught in Midian at the time, as he had gone there to collect his reward for the 24.000 Israelites whom G'd had killed because they had allowed themselves to be enticed by Moabite women at the suggestion of Bileam. Originally, G'd had not stopped Bileam from going because He does hold back people who are bent on their own destruction by telling them not to go. This was an additional form of reward to the one we mentioned earlier that Balak was to send higher ranking delegates.

ובשליחות שניה ששלח בלק באנו לתיקון מיחוש הב' שיאמרו שאין ה' יכול ח"ו למונעו מהרע לישראל בהליכתו ותכנס טעות זה בלב בלעם ויחשוב מחשבות כי לא ישלח ה' בו שם למונעו מעשות חפצו כי כבר נבחן כי הוא עביט של מי רגלים, לזה אמר אליו קום לך אתם ובכל המקום ידי מושלות עליך, ולא אמר לו בהחלט קום לך אלא בדרך זה אם לקרא לך וגו' פירוש אם קריאת האנשים יש לך בה הנאה כאן רמזו שאין לו הנאה בהליכה זו, ותלה לו הדבר אם הליכה זו לטובתו כדי שישתדל בקסמיו לדעת תכליתו ומזה ידע את אשר יקראהו ויחדל, ואין כוונת מאמר אם לקרא ספק לפניו אלא תנאי הדבר אם יש לו בו הנאה וכו', ובזה הוסר המיחוש שיאמר בלעם שה' ירא ח"ו ממנו לשולחו שהרי שלחו, גם רמזו אולי ישב ולא ימשך מה שנמשך מהרעה לישראל, גם בזה שלם לו תשלום שכרו כמו שכתבנו ומנעו מנפול בחרב אם נפשו לא תאוו רעה, והוא נפשו נפש רשע ולא שת לבו למה שהעירו ה', ואולי שלזה חרה אפו כשראהו ה' הולך ולא הרגיש במה שהעירו זה יגיד שיצטדק אצלו בודאי שיש לו הנאה וזה אינו יכול להיות אלא אם יחשוב שיעלה בידו הדבר אשר שלחו לו בשבילו, לזה 'חרה אפו של אלהי ישראל בו, ובזה נתיישבו כל הדקדוקים, ובסמוך יתיישב עוד טעם ויחר אף וגו

When Balak now sent a second delegation, G'd had to address His second fear, namely that if He forbade Bileam to go this would be interpreted as His inability to stop Bileam from wreaking havoc once he was near the Jewish people. Bileam would arrive at the conclusion that once he arrived in Moav G'd would not be able to stop him from doing what he wanted. This is why G'd said to Bileam "קום לך אתם", "arise and accompany them;" G'd implied that "if" Bileam really thought that going with these delegates would be to his advantage, He, G'd did not want to stop him. The conditional "if" was a warning to Bileam that He, G'd, did not think that this journey would be to Bileam's advantage. G'd may even have hinted that Bileam should consult his charms to find out for himself if his trip augured well for him. Even this warning was part of G'd's reward to Bileam for having pointed out that he was bound by G'd's decisions. It would work to his advantage if Bileam's mind had not been made up to commit evil. However, under the circumstances, Bileam did plan to commit evil, and he was bent on ignoring G'd's warnings. This may have been the reason G'd became angry when he went with the delegates. The fact that Bileam went with the delegates proves that he expected to profit from his trip; this was only possible if he did indeed curse the Jewish people, something G'd had forbidden him to do. We will still provide another reason which caused G'd to become angry at Bileam at this stage.

ויחר אף וגו' כי הולך הוא. דקדק לומר הוא, לומר טעם שחרה אף ה' בו שלא אמר בבקר לשרי בלק שה' נתן לו רשות ללכת אלא השכים בבוקר ויחבוש וגו' וילך עם שרי וגו' שזה יגיד שהליכתו מרצונו ולא הוצרך לרשיון עליון, והוא אומרו כי הולך הוא פירוש הוא הולך ברצונו באין רשיון ה' לזה חרה אפו בו.

ויחר אף ה'...כי הולך הוא, G'd's anger was kindled that he went, etc. The Torah emphasises the word הוא, "he." G'd's anger was caused by the manner in which Bileam rose early in the morning, saddled his ass, and did not even tell the delegates of Balak that G'd had given permission for him to go. The words מואב עם שרי וילך speak volumes. They mean that Bileam and the delegates were on the same wavelength, that they shared the same objective. Bileam made it plain that he went along on his own initiative.